

Роль судово-експертних установ у забезпеченні ефективного адміністративного правосуддя

Ірина Губанова

доктор філософії в галузі права, завідувач сектору економічних досліджень, лабораторія економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: 0000-0002-7981-0545, e-mail: irinarybalchenko1999@gmail.com

Інесса Овсянникова

доктор філософії в галузі права, провідний науковий співробітник сектору економічних досліджень, лабораторія економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3351-7781>, e-mail: inessa_ovs@ukr.net

Олена Степанова

старший науковий співробітник сектору економічних досліджень, лабораторія економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7613-3542>, e-mail: cntgfyjdf2008@ukr.net

Досліджено роль судово-експертних установ у забезпеченні ефективності адміністративного правосуддя. Проаналізовано їхню роль у забезпеченні ефективного доказування, захисті прав і свобод людини та реалізації принципу верховенства права в умовах зростання публічно-правових спорів.

Ключові слова: адміністративне судочинство; судова експертиза; висновок експерта; доказування; судово-експертні установи.

The Role of Forensic Institutions in Ensuring Effective Administrative Justice

Iryna Hubanova, Inessa Ovsianykova, Olena Stepanova

The role of forensic institutions in ensuring effective administrative justice is examined. Their role in ensuring effective evidence, protecting human rights and freedoms, and implementing the principle of the rule of law in the context of growing public law disputes is analyzed.

Keywords: administrative justice; forensic expertise; expert conclusion; evidencing; forensic institutions.

Конституцією України визначено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, їх забезпечення є головним обов'язком держави [1]. Реалізація зазначеної конституційної норми залежить від формування та ефективного функціонування інститутів публічної влади, зокрема, адміністративної юстиції, процесуальною формою реалізації якої постає адміністративне судочинство [2, с. 7]. Такий конституційний підхід зумовлює особливу роль судової влади у механізмі захисту прав і свобод людини, адже саме суд виступає ключовим інструментом відновлення порушених прав у відносинах між особою та публічною владою.

Адміністративне судочинство має низку специфічних рис, зумовлених природою публічно-правових відносин, у межах яких одна зі сторін наділена владними управлінськими повноваженнями. За таких умов особливого значення набувають процесуальні гарантії, спрямовані на забезпечення реальної рівності сторін та недопущення свавільного втручання органів публічної влади у сферу прав і свобод людини. Однією з таких гарантій є належне доказування, що становить основу для ухвалення законного й обґрунтованого судового рішення.

Відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України, доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на

підставі яких суд установлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги й заперечення учасників справи, а також інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи [3]. Саме через дослідження та оцінювання доказів суд реалізує своє призначення щодо встановлення об'єктивної істини у справі та забезпечення справедливого судового розгляду.

Однією з умов усебічного та справедливого розгляду адміністративних справ під час збирання й аналізування доказів є широке застосування спеціальних наукових знань із різних галузей. Ефективною формою їх застосування в адміністративному судочинстві є судова експертиза, оскільки залучення експертів — фахівців у певній галузі науки, мистецтва, техніки або ремесла дає можливість усебічно й повно з'ясувати обставини справи та вирішити питання по суті [2, с. 57].

Судова експертиза в адміністративному судочинстві виступає не лише процесуальним інструментом доказування, а й важливим елементом механізму забезпечення принципу верховенства права. Висновок експерта, сформований на основі спеціальних знань і вивірених методик, є самостійним засобом доказування, що має істотне значення для формування внутрішнього переконання суду. Саме тому інститут судової експертизи розвивається стрімкими темпами, ним починають послуговуватись у багатьох адміністративних справах, у яких необхідно отримати висновок експерта як один із доказів для судового провадження [4, с. 427].

Особливу роль у забезпеченні належного функціонування інституту судової експертизи відіграють судово-експертні установи. Саме вони забезпечують організаційні, наукові та методичні умови для проведення експертних досліджень, формують кадровий потенціал судових експертів, здійснюють апробацію та уніфікацію методик експертних досліджень. Судово-експертні установи виступають інституційною ланкою, що поєднує судову владу зі спеціальними галузями знань, забезпечуючи належний рівень якості експертних висновків.

Правове регулювання діяльності судово-експертних установ в Україні здійснюється

Законом України «Про судову експертизу», який визначає правові, організаційні та фінансові засади судово-експертної діяльності, установлює статус судового експерта, його права, обов'язки та гарантії незалежності [5].

У системі адміністративного правосуддя судово-експертні установи виконують важливу функцію забезпечення ефективного доказування у справах публічно-правового характеру. Їх діяльність сприяє дотриманню принципів законності, об'єктивності та справедливості судового розгляду, а також підвищенню довіри до судових рішень з боку суспільства. Особливої актуальності це набуває в умовах воєнного стану, коли адміністративні суди розглядають значну кількість справ, пов'язаних із обмеженням прав і свобод, мобілізаційними заходами, соціальними гарантіями військовослужбовців та внутрішньо переміщених осіб. За таких умов судово-експертна діяльність перестає бути допоміжним елементом процесу й набуває системоутворювального значення, оскільки саме від якості та наукової обґрунтованості експертних висновків значною мірою залежить ефективність судового захисту прав і законних інтересів учасників адміністративних правовідносин.

Зростання кількості та складності адміністративних спорів, а також підвищення стандартів доказування в адміністративному судочинстві об'єктивно зумовлюють переосмислення місця та функцій судово-експертних установ у механізмі здійснення правосуддя. Навантаження на судово-експертні установи істотно зростає, а вимоги до оперативності, якості та наукової обґрунтованості експертних висновків стають ще більш жорсткими. Це так само актуалізує питання подальшого вдосконалення системи судово-експертного забезпечення адміністративного правосуддя, розвитку матеріально-технічної бази експертних установ та підвищення професійного рівня судових експертів.

В окресленому контексті зростає значення інституційного виміру судово-експертної діяльності, адже саме судово-експертні установи виступають ключовими суб'єктами, відповідальними за практичну реалізацію

експертного забезпечення адміністративного судочинства. Їх функціонування безпосередньо впливає на здатність судової системи ефективно реагувати на зростання кількості та ускладнення публічно-правових спорів, забезпечуючи належний рівень доказування та якість судових рішень.

Отже, судово-експертні установи є невід'ємним елементом механізму забезпечення ефективного адміністративного пра-

восуддя. Їх діяльність забезпечує реалізацію конституційних гарантій захисту прав і свобод людини, сприяє всебічному та об'єктивному встановленню істини й формуванню науково обґрунтованих судових рішень. Подальший розвиток адміністративної юстиції в Україні неможливий без системного вдосконалення інституту судової експертизи та посилення ролі судово-експертних установ під час здійснення адміністративного судочинства.

Перелік джерел посилання

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.01.2026).
2. Джафарова О. В., Синицька Я. П. Судові рішення в адміністративному судочинстві: питання теорії та практики : монографія. Харків, 2014. 260 с.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 20.01.2026).
4. Тімашов В. О. Експертиза в адміністративному судочинстві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 426—429. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-4/105 (дата звернення: 20.01.2026).
5. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 20.01.2026).